

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

§. 2. Peccata cordis contra proximum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

fornicationem &c. quae si quidem sint peccata mortalia, oportet specialiter explicare in hanc sepe modum: *Ex praesumptione misericordiae divinae fursum grave commisi semel: fornicarius sum bis &c.* hinc aliis quoque peccatorum mortalium generibus. Ex dictis vero breviter

Parerit, errat eos, qui, dum ex fiducia venia per Confessionem obtinenda peccant, aut ex eadem fiducia poenitentiam ad longum tempus, saepe etiam ad usque ultimam senectutem differunt, & dicunt, se peccasse praesumendo de misericordia DEI. Non ita se habet. Neque necesse est, talem spem, seu animum specialiter confiteri, cum non constituat peccatum specialiter diversum ab eo, quod sine tali animo fit.

122. Ceterum Praesumptio est peccatum mortale, nec fieri potest veniale ex levitate materiae. Sanch. l. 2. mor. c. 33. n. 13. Palaus tr. 5. D. un. p. 1. n. 2. & alii. Et habet quandoque conjunctum iudicium erroneum, quo quis se ipsa iudicat & credit, se beatitudinem sine poenitentia & propriis meritis (quales modo sunt Lutherani) vel ex solis propriis operibus absque gratia DEI (quod Pelagianorum est) acquisiturum. Quod si fiat, duplex in eo est malitia, una propria; altera ad haeresin spectans, & spem destruit, estque specialiter in Confessione explicanda. Ad Praesumptionem non requiritur, ut tale iudicium re ipsa ad eam praesupponatur: quo casu quis praesumptuosus est, non haereticus, nec amittit spem. Sanch. n. 8. Coninch. de spe. D. 20. d. 15. n. 149. Suar. de spe. D. 1. s. 1. n. 4. & alii.

123. *Terrena magis amavi, quam caelestia.* Contingit hoc, cum quis plaris

R. P. Stoz Trib. Poenit.

astimat, terrena, quam caelestia; & illis iram inmensus est, ut quis desideret perpetuo degere in terra; & DEO velit relinquere caelum, si sibi terram relinquat. Unde etiam peccant boni socii, aut conjuges, qui serio desiderant, ut perpetuo sibi convivere detur in terra: nisi hoc loquendi modo, solum amoris vehementiam indicare velint. Et hoc peccatum si plene deliberate fiat, semper est mortale: cum nunquam fiat sine gravi injuria DEI, utpote quem ita sperare debemus, ut eum praemianibus concupiscibilibus debeamus nobis concupiscere. Navar. in Man. c. 11. n. 17. & alii. Quamvis, ut idem recte notat, peccatum non sit longam vitam exoptare, etiam advertendo, se ob id tardius ad aeternam beatitudinem perventurum.

§. II.

Peccata cordis contra proximum.

124. *Temere de altero suspicatus sum in re levi: quater: vel in re gravi: bis.* Suspicio est actus intellectus, quo iudicamus rem aliquam posse probabiliter iudicari, licet defacto eam determinate non iudicemus: estque adeo reflexa quaedam cognitio, nihil determinate iudicans de ipsa re, sed solum posse iudicium ferri de probabilitate rei. Temeraria autem est, quando sufficientibus indiciis non innititur, hoc est, quando indicia non sunt talia, ut prudenter iudicari possit, ex illis iudicium firmum formari posse. Est ex suo genere peccatum mortale: regulariter tamen est solum veniale; ob debilitatem enim iudicii, in quo consistit, communiter non censetur graviter laedi bona proximi aestimatio. Bonac. de Restitut. D. 2. q. 7. p. 1. n. 4.

S

125. Te-

125. *Temerè alium judicavi in re gravi semel: vel; in re levi sexies.* Judicium est actus intellectûs, quo fertur sententia de aliquo objecto, idque vel negando, vel affirmando. Subinde & firmum sine ulla formidine oppositi, ita ut ab eo non facile quis se sinat dimoveri? subinde est conjunctum cum formidine; quod contingit, cum quis ita constitutus est, ut, si interrogaretur, an firmiter judicet & certus sit, responderet, se non esse certum, sed falli posse. Et hoc judicium sæpe vocatur *sufficio*; sed non rectè. Temerarium verò est, cum aliorum dicta vel facta sine ullis, vel non nisi ex levibus indiciis & conjecturis in malam partem accipimus, determinatè apud nos statuendo, ac definiendo, illos peccasse. Est peccatum mortale ex suo genere. Laym. l.3. tr.3. p.2. c.2. n.5. Lugo D.14. de Just. s.2. n.11. etiam cum est debile seu conjunctum cum formidine oppositi. Lugo n.14. Potest tamen esse veniale vel ex levitate, vel circumstantiis personæ parvi æstimantis finistrum de se judicium, vel ob imperfectionem actûs, quando scilicet temeritas est exigua, nempe tantis indiciis extantibus, ut licet sufficientia non sint, parum tamen absit, ut prudentis viri sententiam definitivam mereantur. Lugo n.25. Similiter est peccatum mortale, si judicium temerarium formeretur tantum de aliquo indeterminatè; vel de aliquo determinatè in particulari, qui tamen nec cognoscitur, nec cognoscetur unquam. Lugo n.26. Bonac. n.7. sed & judicium temerariû debile plerumque potest à mortali excusari, cum per illud existimatio alteri notabiliter nõ videatur lædi.

126. *Alios, vel, alium in animo contempsi graviter semel: leviter bis.* Est au-

tem contemptus generatim loquendo actus intellectûs, quo res aliqua minoris, quam par est, æstimatur: quod judicium si voluntas probet liberè ei consentiendo, erit contemptus internus & peccaminosus: externus autem, si externum aliquod opus interioris illius vilipensionis manifestativum accedat. Quod si una res sit verè vilior alterâ, eam præ alia excellentiori minoris æstimare, non est vitiosum; neque talis actus est contemptus moraliter loquendo; non enim res aliqua dicitur moraliter contemni, si, prout meretur, æstimetur.

127. Est autem contemptus duplex, materialis unus, alter formalis. Materialis est, cum res aliqua aliis ex vilipensione postponitur, etsi directè hoc non intendatur: quo pacto contemptus est quandoque circumstantia universalis, & in quolibet peccato, præsertim mortali, includitur: ipsam enim peccare nihil aliud est, quam DEUM & ejus Majestatem vilipendere. Unde & in scriptura sacra peccatores dicuntur contemptores DEI. Formalis contemptus est, cum ex formali & directâ intentione res una postponitur aliis, seu, cum ex directâ intentione aliquid fit, ut res aliqua parvi pendatur, vel parvi pendere credatur.

128. Versatur contemptus non tantum circa præcepta, sed etiam circa consilia, & adhuc est duplex: unus legislatoris seu præipientis, & consulentis; alter rei præceptæ, aut in consilio positæ: quibus addunt aliqui contemptum legis seu præcepti. Sed Suar. l.3. de Leg. c.28. n.11. hoc tertium membrum rectè rejicit: vel enim contembitur lex per ordinem ad legislatorem, vel per ordinem ad rem præceptam: priori

priori modo est contemptus legislatoris seu superioris: posteriori rei præceptæ.

129. Formalis contemptus legislatoris divini, hoc est, DEI semper est peccatum mortale. Bonac. de præcept. D. 2. q. 3. p. 5. n. 10. Palaus tr. 2. D. 2. p. 9. §. 2. n. 6. & alii. Est enim gravis irreverentia, indigna de DEO existimationem habere, etsi res, ratione cujus DEUS contemnitur, in se parva sit.

130. Quin & formalis contemptus legislatoris humani, ut talis, semper est lethalis. Bonac. Palaus. ll. cc. Suar. n. 23. & 25. Graviter enim observantiæ superioribus debita repugnat, legitimam imperandi potestatem vilipendere etiam in re alioqui modicâ: & qui superiorem contemnit ut talem, seu ut DEI vicarium, DEUM ipsum contemnere censetur juxta illud Luc. 10. qui vos spernit, me spernit. Quod si superior non ut talis contemnatur, sed ob defectum prudentiæ, eruditionis, nobilitatis &c. potest contemptus iste esse venialis, sicut detractio, murmuratio &c. Suar. n. 24. & alii.

131. Ceterum formalis contemptus præcepti tum humani, tum divini etiam in levi materia semper est mortalis. Laym. l. 1. rr. 8. c. 7. n. 4. Bonac. Palaus ll. cc. De contemptu legis divinæ in rebus etiam minimis res est certa, & concedit etiam Less. l. 2. c. 46. d. 6. n. 46. non potest enim non esse grave, despiciere quamlibet divinam legem, ceu vanam & inutilem, aut saltem minus convenientem, quam de facto sit: continet enim talis contemptus tacitam blasphemiam. Idem est de consiliis divinis. Palaus l. c. Sancius D. 7. n. 12. & alii. De contemptu legis humanæ in re levi etiam probatur: quia res levis ab eadem

potestate imperatur, à qua gravis; ergo contemnitur eadem potestas; ergo æquè graviter quis peccat, sive occasione rei magnæ, sive parvæ illa contemnatur. Accedit, quod potestas imperandi rem etiam levem æquè sit à DEO, atque potestas imperandi rem gravem juxta illud ad Rom. 13. Non est potestas, nisi à DEO: ergo cum illam contemnis, contemnis bonum ipsius DEI: ergo DEO irrogas injuriam; tacitè enim DEUM spernis spernendo ejus potestatem, juxta illud Luc. 10. jam paulò antè allegatum: qui vos spernit, me spernit.

132. Jam verò etiam aliarum personarum, quæ non sunt superiores, contemptus est ex suo genere mortalis: est enim contra justitiam; potest tamen fieri levis, ex parvitate materiæ. Palaus l. c. in fine.

133. Ad hæc formalis contemptus legis continet specialem malitiam distinctam ab illa, quam habet transgressio legis. Palaus. n. 2. Suar. n. 25. Bonac. n. 16. & alii. & adversatur modò Religioni, si sit contra DEUM, modò Pietati & observantiæ, si sit contra parentes, aut superiores; modò Justitiæ, si sit contra alias personas. Et est circumstantia contemptus formalis in Confessione necessariò explicanda. Laym. n. 2. Bonac. l. c. ipsa tamen transgressio legis taceri poterit, si sit in re levi, secus autem, si sit in re gravi. Ex his pro praxi

134. Deduces I. Eum peccare mortaliter, qui ex formali contemptu non vult sequi consilium v. g. amplecti statum religiosum; suscipere Sacramentum extremæ unctionis; aquâ benedictâ se aspergere; legem aliquam Sodalitatis, seminarii, aut Gymnasii servare &c. etsi enim consilio sine culpa non pareatur, non tamen con-

temnitur sine culpâ. Laym. n. 5. censetur autem consilium contemnere, qui id despicit ut vanum, inutile, aut saltem minùs utile, aut conveniens, quàm sit de facto. Laym. Sancius ll. cc. & alii.

135. II. Eum non peccare mortaliter, qui leve præceptum transgreditur, aut consilium negligit, quia vult ostendere, præcepta illa esse levia, & ad salutem non esse necessaria, & multò minùs consilia: hoc enim est verissimum, & in hac ostensione non potest esse contemptus; contemptus enim non est, si res juxta suam meritam aestimetur.

III. Non esse peccatum mortale, si quis nolit superiori obedire in re levi ex contemptu ejusdem, ut est quidam homo infimæ fortis, imprudens, indoctus &c. tunc enim non contemnitur ejus potestas, sed persona ob defectus, quos habet.

136. IV. Eum peccare solùm venialiter, qui in re levi transgreditur legem seu præceptum humanum ex indignatione levi, amaritudine aut affectu pravo erga superiorem; quia videlicet ipsum non vult afficere solatio, quod caperet, si ejus præcepta fervarentur. Talis enim affectus charitatem non lædit graviter. Less. n. 45. Bonac. n. 12. Sanch. l. 1. mor. c. 5. n. 12. Palaus l. c. Quòd si tamen ex tali indignatione aut animo, ne scilicet DEUM solatio afficias, aut ejus beneplacitum facias, præceptum divinum transgrediaris, aut consilium, vitam v. g. religiosam sequendi, negligas, graviter peccas: Suar. n. 23. Sancius, Palaus ll. cc. Continet enim talis actus Odium DEI, quod non potest esse leve ob parvitatem materiæ, ut omnes fatentur, & dictum sup. n. III.

137. V. Pucros, qui nolunt obedire

suis pædagogis ex quodam eorum contemptu, non peccare mortaliter; quia pædagogi non habent verâ præcipiendi potestatem, cum non sint veri superiores; contemuntur potius ut homines ob quosdam suos defectus. Eadem est ratio Praefectorum in seminarijs, & inferiorum ministrorum in Republica, seu communitate, enim religiosâ: nam & his non inest vera auctoritas præceptiva, sed tantùm executiva. Bonac. n. 11. Palaus l. c. dummodo tamen absit notabilis irrisio, & injuria personæ.

138. Odium leve erga proximum habet novies; vel: grave semel. Odium est actus voluntatis, quo alteri volumus malum, sub ratione mali: vel tristamur de bono alterius, quia bonum illius est. Est peccatum mortale ex suo genere, fit veniale ex parvitate materiæ, vel defectu advertentiæ. Bonac. de Præcept. D. 3. q. 4. p. ult. S. 1. n. 6. & alii. Leve malum est, cum quis optat alteri, ut malè agat in comœdia, aut declamatione; malè à superiore, Præceptore, hero, proximo &c. verbis aut verberibus non gravibus excipiatur: inter concionandum hæreat aqua &c. specie differt ab odio DEI: & ideo specialiter est explicandum in Confessione. Bonac. n. 10. Palaus tr. 6. D. 4. n. 5. Coninch. de char. D. 29. d. 3. n. 6. at verò mala ipsa, quæ proximo saltem sine animo inferendi tale malum, cupimus, non sunt distinctè aperienda. Bonac. l. c. Dian. p. 1. tr. 7. R. 30. & p. 3. tr. 4. R. 67. §. in Resol. 30. Tamb. in Meth. Confess. l. 2. c. 6. §. 3. n. 10. & alii: nisi fortè per accidens alia peccata Injustitiæ, Contumeliæ &c. ab odio distincta involvantur.

139. Gavisus sum de malo proximi gravi se.

vi semel: vel: *non gravi bis*. v. g. gravi detractioe famæ alienæ, morbo periculoso, morte &c. vel, quod leve est, si malè stetit in declamatione, aut concione, verbis aut verberibus à præceptore; superiore, hero, parente sicut castigatus, offensam eorum incurrit, unum ex vilissimis in schola locum occupavit, in terram viâ lubricâ prolapsus est &c. sed nec hîc opus est, ipsa mala, de quibus quis gaudet, exprimere. Tambur. n. 11. Subinde autem contingit, ut non tam de malo proximi, quàm de lepro aut mirabili modo, quo id accidit, gaudeamus: v. g. videmus proximum ex equo decidere, & graviter lædi; & ridemus, gaudemusque non tam de casu & vulnere, quàm de ridiculo cadendi modo. Et hoc si contingat, vel omnino nullum est peccatum, vel ad summum veniale, quantumvis aliqui malum sit grave. Idem evenire potest, cum ex malo proximo nobis aliquod commodum accedit, v. g. ex morte amici hæreditas, dignitas ex alterius amotione ab officio. Similiter matres excusantur, si filiarum mortem optant, quia eas ob deformitatem, aut inopiam commodè nupti non possunt tradere. Bonac. n. 7. Azor. p. 1. l. 3. c. 12. q. 2. Item excusantur, qui desiderant vel gaudent de morte peccatoris scandalosi, aut publicæ pacis perturbatoris, ob bonum commune, juxta illud, Galat. 5. Utinam abscindantur. Item qui desiderant punitionem malorum, à publica potestate infligendam; aut de inflicta gaudent. Palau. 11. 6. D. 4. n. 9. Less. de just. l. 2. c. 47. d. 4. n. 21. sic & judex gaudere potest de pœna delinquenti inferenda, vel illata. Bonac. n. 7. §. secundo:

& quisque actionem injuriarum prosequi potest ex amore Justitiæ. Bonac. *ibid.* cavendum tamen omnino est, ne tale quid fiat ex odio vel vindicta: ex qua, si psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter.

140. *Dissipientiam & aversionem animi contra alium* (vel alios) aliquamdiu *feri bis*: quam nempe debebas, non tamen conatus es deponere. Est peccatum tantum veniale. Regulariter vel intervenit defectus advertentiæ, vel ipsa aversio tantum est modica. Bonac. n. 6.

141. *Iracundia motus non statim suppressi quinque*. Ejusmodi motus contingunt sine appetitu vindictæ, sed cum nimia animi exandescencia, & haberi possunt non tantum erga alios homines, sed etiam erga bruta, ut canem, muscam, pulicem &c. imò etiam erga res inanimatas, v. g. lignum, lapidem &c. si nobis incommodate videntur. Hi motus cum inordinatè perturbant mentem & adesse advertuntur, supprimendi sunt: sed si non supprimantur, limites peccati venialis non excedunt, nisi per externa signa, quibus præsentem graviter scandalizentur, patefiant, vel ad grave malum patrandum accendant animum. Reginald. l. 21. c. 9. n. 122.

142. *Iram contra alium* (vel alios) *gessi semel*: seu, (quod alijs verbis exprimi solet) *vindictam de proximo sumere statim semel*. Est enim ira nihil aliud, quàm appetitus vindictæ, seu actus voluntatis, quo alteri volumus malum inferre, in vindictam illatæ injuriæ vel læsionis. Potest autem vindicta esse justa, vel injusta. Justa est, cum procedit ab habente legitimam, eam inferendi, potestatem;

nec est delicto, ob quod infligitur, major aut gravior: quo sensu ira est etiam bona; juxta illud *Psalmi 4.* Irascimini & nolite peccare: & vocari solet etiam *Zelus*, cum nimirum, ut honor DEI seruetur, in delinquentes insurgimus, eisque malum inferimus: quo modo Christus flagello usus è templo ejecit ementes & vendentes. *Matth. 21.* Ceterum injusta vindicta est, cum vel innocenti desideratur malum: vel nocenti quidem, sed qui non meritis sit tantum, quantum ipsi desideratur: vel demum cum inferitur contra ordinem Justitiæ, ab eo, qui nullam inferendi habet auctoritatem. Et si hoc contingat, ira est peccatum ex suo genere mortale. Potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ seu mali, quod inferitur, ut cum quis ex appetitu vindictæ modicum malum alteri infert, ut qui puero aliquantum vellit capillos; quod est exemplum S. Thomæ 2. 2. q. 15. a. 3. item cum quis secum statuit adolescenti dare alapam: apud præceptorem, parentes, herum &c. accusare; officium aut obsequium leve negare, ut librum non commodare, cum illo non ambulare, abstinere ab ingressu ejus ædium &c. ob aliquam scilicet læsionem præcedentem, & in vindictam. *Reginald. n. 122. & 123.*

143. *Indignationis motum non suppressi bis.* Indignatio est actus voluntatis, quo nialè ferimus, indignis confetti bona; vel cum alterum, à quo aliquid passi sumus, vilipendimus, & indignum reputamus, à quo tale quid patiamur: & idcirco etiam non dignamur eum alloqui, proprio nomine compellare; aut aliquod benevolentia signum exhibere.

Hi motus culpæ venialis limites non excedunt, *Bonac. n. 8. Reginald. n. 126.* Nisi vel habeant conjunctum gravem ipsius personæ contemptum, vel ad grave damnum proximo inferendum concitent, vel notabile ex illa conversationis familiaris, & amicitia subtractione scandalum nascatur: tunc enim sunt peccata mortalia. *Bonac. Reginald. ll. cc.*

144. *Rancorem contra alium habiter.* Rancor est, quo quis homines, qui ad spiritualia inducunt, ut sunt Concionatores, Confessarii, & alii hujusmodi, fastidit & averfatur. Est peccatum veniale, nisi jungatur cum gravi displicentia ipsius personæ, aut odio, quo quis grave aut notabile malum deliberatè & ex animo illis desiderat. *Tolet. de 7. peccatis mortalibus cap. 70. Bonac. n. 6.*

145. *Discordiam levem (vel gravem) cum altero gessi semel.* Discordia est defensio voluntatis à voluntate alterius, *Toletus c. 11. ex S. Thoma 2. 2. q. 37.* cum enim circa unum & idem objectum unus vult, alter non vult, dicuntur discordes, id est, diversi cordis. Discordia aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale, aliquando omnino nullum. Nullum peccatum est, cum quis alterius suadentis, consulentis &c. voluntati suam non conformat. Peccatum verò mortale est, cum est circa res, quæ vel ad honorem DEI (quales sunt res fidei) vel ad notabilem proximi utilitatem procurandam, vel grave ejus damnum impediendum spectant. Veniale denique erit, cum res non cedit contra honorem DEI, aut in grave detrimentum. Varijs virtutibus opponi potest juxta obligationem, quæ ab alterius voluntate tenemur

non

non dissentire. Et ideo si quis bonum, quod contra alterius voluntatem respuit, teneatur procurare ex charitate, etiam charitati repugnat, & est peccatum ex suo genere mortale. Bonac. §. 4. n. 2. Reginald. n. 132. Quod si verò subditus ex lege obedientiæ teneatur suam voluntatem conformare cum voluntate superioris, & non conformet, peccat immediatè contra obedientiam. Sic debitor cum ex Justitia tenetur consentire cum creditore, & dissentit, peccat contra Justitiam & sic de aliis. Reginald. n. 131. Bonac. n. 3. Quod si denique aliquis bonum, quod alter vult, omnino non teneatur amplecti, dissensio hæc voluntatum omnino non est Discordia. Ad Discordiam enim & quidem peccaminosam requiritur, ut sit circa bonum ex obligatione procurandum, & ut procedat ex animo & intentione contradicendi seu discordandi ab altero. Hic ergo animus si desit, non est Discordia; quia ratio probabilis utriusque dicat, ita volendum esse: & ideo etiam tunc nullum est peccatum. Tolet. l.c. Porro Discordia dicitur quandoque aversio animorum; sed hæc ad odium vel inimicitiam spectat.

146. *Contra parentes* (præceptorem, superiorem, proximum &c.) *in corde murmuravi semel.* Murmurat in corde contra hos, qui justam eorum reprehensionem impatienter fert, & secum ipse queritur: item qui alias eorundem actiones sine justa causa apud se reprehendit, v. g. quod huic vel illi nimium indulgeant; quod aliis nimis duri sint, & non omnibus iidem; quod nimis onerent lectionibus; pensum litterarium, laborem diurnum, tributa, debita &c. nimis se-

verè exigant, quod morosi sint & terribili &c.

147. *Invidiam erga proximum gessi sexies.* Invidia est tristitia de bono alieno. I. non quia bonum proximo est; hoc enim est Odium; grave quidem, si sit de magno alterius bono: leve verò, si sit de levi. Neque II. quia alter illo bono indignus est; hæc enim est Indignatio: bona quidem, si sit moderata, & doleas, planè indignis conferri beneficia, aut officia publica: mala verò, si bonus finis desit, & concipiatur de bono alterius præcisè, quia ipse eo indignus judicatur, ut si quis tristetur de malorum prosperitate temporali, quia indigni sunt. Non tamen hæc indignatio majus est peccatum quàm veniale: nisi eò prorumpat, ut DEUS arguatur Injustitiæ, tanquam malè distribuens bona: hæc enim est Blaspheemia gravissima. Neque III. ideo, quia hoc bonum in ipso est; sed quia in nobis non est, optando illud nobis. Hæc enim non est Invidia, sed Æmulatio; in studio quidem pietatis, & litterarum, aliisque rebus honestis laudanda: v. g. si quis videt socium devotum, doctum, magna virtute præditum; præmia doctrinæ & virtutis referentem; præceptori aliisque charum; negocia bene tractare; gratiâ valere apud Principem, Magistratum, æquales; frequentari alterius confessionale à pœnitentibus, iisque honorationibus; fructuosè concionari; cum plausu docere; feliciter in judiciis agere causas clientum &c. tristatur de illo bono, non quia in altero est, sed quia ipse eo caret, Æmulatio non est mala, sed tantò melior, quantò de bonis præstantioribus est. Æmulator enim non tam de bono alienius,

alterius, quàm de suo defectu, v.g. quòd ipse non sit devotus &c. tristatur: quia Tristitia in genere virtutum sancta est, & solum excitatur ob talis boni defectum, quo ipse laborat. Sic cum pueri aliorum laudibus mordentur, vel victi in lacrimas erumpunt, non quia alii excedunt, sed quia ipsi non proficiunt, æmulatio bona est: mala verò erit, si sit circa res illicitas, & quidem pro qualitate malitiæ, mortaliter vel venialiter. Hactenus dictum est, quid invidia non sit: videamus nunc quid sit. Igitur

148. IV. Invidia ab auctoribus communiter sic definitur: *Est tristitia de bono alterius, ex eo concepta motivo, non quòd illud bonum sit illius, qui id habet; sed quia per illud propria excellentia bonum minui videtur: ut si doleas & tristeris de alterius ingenio, doctrina, virtute, divitiis, honoribus &c. quia alter ea de causa tibi præfertur; neque tu amplius tanti sis, quanti antea; quòd est diminui tuam excellentiam & inde ortam tui estimationem.* In hac descriptione difficultatem reperio. Tristitia enim hæc potius est effectus Invidiæ, quàm ipsa Invidia: & ideo etiam definitio non tam formalis est, quàm causalis, utpote per effectum tradita. Sed neque tam malignæ naturæ est ea tristitia, ut nunquam possit esse honesta & licita. Sicut enim honestum est & laudabile, propriam excellentiam moderatè & debitò sine appetere (id enim charitas erga seipsum suadet, & dicit) ita etiam honestum est, ejus excellentiæ diminutionem, tanquam aliquod nostrum malum, cum debita moderatione fugere & odisse: ad eandem quippe virtutem spectat rema-

mare, & ejus oppositum fugere & odisse. Non igitur continuo peccati reus est, quide bono alieno, ut est proprii sui boni diminutivum, dolet ac tristatur: non enim tunc dolet de bono alterius, quia bonum illius est, (hoc enim ad Odium spectat) sed ut est immediatè seu proximè causativum proprii mali: quæ est propriæ excellentiæ imminutio: sicut cum quis gaudet de alterius malo, non quia ipsius malum est, (nam & hoc ad Odium spectat & illicitum est,) sed ut immediatè & proximè causat suum bonum, v.g. hereditatem optimam ex morte patris obvenientem, non gaudet de alieno malo, sed suo bono. Sicut autem, ut omnes concedunt, citra culpam concipitur gaudium de alterius malo, non quia illius malum (hoc enim, ut modò diximus, utique est illicitum,) sed ut est immediata causa boni proprii, ita etiam absque ulla noxa tritari possum de alterius bono, non quidem, ut illius bonum est, sed sub ea ratione, quòd immediatè secum ferat meum aliquod malum: quòd equidem dum facio, non doleo de alterius bono, sed meo malo. Quòd sanè, ut dixi, est actus ad sui charitatem spectans; neque de se malus est. Quemadmodum nec ille dolor seu tristitia ex se mala est, quam quis videns divitiis in proximo concipit, non quòd proximus eas possideat, sed quòd ipse eas non habeat: qui enim sic dolet, non dolet de bono alterius, sed de sua carentia, quæ sibi mala est. Potest tamen nihilominus ea tristitia de bono alieno, ut meæ excellentiæ diminutivum est, fieri mala, si nempe sit inordinata, aut causa alicujus mali: sic nimirum & appetitus cibi,

cibi, divitiarum &c. etsi ex se malus non sit, sic tamen malus, si modum excedat.

149. V. Igitur ut, quid invidia propriè & formaliter sit, exactè explicetur, scire oportet, invidium ex quadam animi pusillanimitate bonum alterius, ut bonum illius est, falsò apprehendere, ut proximè causativum proprii mali: v.g. quòd honor socii sit meum dedecus. Dico autem: *Falsò*; si enim verè ita esset, & ego id ita, ut esset, apprehenderem, non spectaret ad invidiam: v.g. si videam meum socium promoveri ad aliquam dignitatem, quà verè & apertè indignus est; & ego apprehendam, eam promotionem cedere in meum ipsius, eum honorem verè promeriti, ignominiam, seu in excellentiæ meæ diminutionem, non ero invidiæ reus, si de eo bono trister, ut est causa meæ ignominiae: at si simile quid falsò apprehendam: v.g. si proximi mei sanctitatem, divitias, honorem, scientiam, ingenium, dexteritatem agendi in comœdiis, favorem apud præceptorem, Prælatum, parentes, herum &c. si, inquam, hæc & similia falsò & sine fundamento deliberatè apprehendam, cedere in meum dedecus, & idcirco de his bonis trister, meritò invidiæ condemnabor. Ex his ergo definiri poterit, in quonam consistat invidia. Dicit ergo invidia apprehensionem pusillam & falsam de alterius bono: non quòd invidia in eo actu solo, cum sit intellectus, consistat (perinde ac peccatū hæresis non consistit in solo pertinaci errore intellectus) sed simul etiam in actu voluntatis, liberè eam apprehensionem admittentis: quemadmodum & hæresis, ut peccatum sit, necessariò requiritur, ut error ille intellectus à voluntate admittatur, & appro-

R. P. Stoz, Trib. Pœnit.

betur. Consistit igitur invidia in voluntaria pusillæ apprehensionis de alterius bono admisione, causativâ prædictæ tristitiæ, videlicet inordinatæ, plenæ anxietatis, & modum excedentis; verbo, inordinatæ. Ita Invidiam explicat Tambur. l. 5. in Decal. c. 1. §. 3. à n. 36.

150. Porro invidia communiter ab omnibus numeratur inter peccata, quæ sunt ex suo genere mortalia. Sed Lorca, quem refert & sequitur Tambur. n. 42. ait, eam ex suo genere esse tantum peccatum veniale; quibus ego libenter assentior: si enim invidia sita formaliter sit in voluntaria illa pusillarum apprehensionum admisione, si in deordinatione tristitiæ, nunquam, si præcisè intra hos terminos sistamus, pervenimus ad eam materiam, quæ notabiliter seu graviter lædat bonum proximi vel sui ipsius; & consequenter quæ in illo genere sufficiat ad peccatum mortale; ut contingit in furto, in quo à modica quantitate intra idem genus possumus demum venire ad eam quantitatem, quæ ad constituendum peccatum mortale sufficiat: & ideo furtum meritò inter peccata ex suo genere mortalia recensemus. Potest tamen nihilominus fieri mortale per accidens, si ex ea graves insidiæ, aut damna contra proximum, odia, detractiones &c. enascantur, ut quandoque contingit; sic nimirum & alia peccata, quæ ex suo genere venialia duntaxat sunt, possunt ob supervenientem circumstantiam graviter malam, fieri peccata mortalia, ut notum est.

§. III.

Peccata cordis contra meipsum.

151. *Acediosas cogitationes habui septies.*

T

Acc-